

Θοδωρής Βουρεκάς

Δεν είναι μόνο η επίσημη Τουρκία που αρνείται τη γενοκτονία των Αρμενίων στα 1915. Είναι και η επίσημη Ελλάδα που συνεχίζει να αρνείται την αιματηρή εθνοκάθαρση των τσάμηδων συμπατριωτών μας, το 1944, στη μικροκλίμακα βέβαια ενός νομού της χώρας, στη Θεσπρωτία.

Ελληνικός και αλβανικός εθνικισμός

Είναι ιδιαίτερα προκλητική και αξιολύπητη η πρόσφατη ανακοίνωση του ελληνικού Υπουργείου Εξωτερικών για το ζήτημα των τσάμηδων. Το ζήτημα ως γνωστόν τέθηκε πρόσφατα από τον Αλβανό Υπουργό Εξωτερικών με προφανή επιδίωξη την εθνικιστική χειραγώγηση και δημαγωγία στο εσωτερικό της χώρας του. Είναι μια αξιολύπητη ανακοίνωση, γιατί μια αυτοαποκαλούμενη, ακόμη και σήμερα, «Κυβέρνηση της Αριστεράς», χρησιμοποιεί την κλασική μέθοδο της μισής αλήθειας. Χρησιμοποιεί τα ίδια εθνικιστικά ψεύδη για να συγκαλύψει ένα πραγματικό ιστορικό γεγονός, που είναι η αιματηρή εκδίωξη όλων των μουσουλμάνων τσάμηδων στο τέλος της κατοχής, το 1944, από τη Θεσπρωτία. Το αντίστροφο βέβαια πράττει η Αλβανική πλευρά, που αποκρύπτει τις μαζικές σφαγές του ελληνικού και χριστιανικού πληθυσμού στα χωριά του Φαναρίου Πρεβέζης (τότε Θεσπρωτίας), από τσάμηδες φασίστες στο πλάι των γερμανικών δυνάμεων κατοχής τον Ιούλιο του 1943.

Μισή αλήθεια και εθνικιστικά ψεύδη

Το πιο τραγικό όμως απ' όλα είναι η επισήμανση στην ανακοίνωση αυτή πως «κατά τη διάρκεια της κατοχής από τις δυνάμεις του άξονα οι τσάμηδες (σ.σ. κατά τους συντάκτες της, αδιάκριτα και συλλογικά ως εθνοτική και θρησκευτική ομάδα) συνεργάστηκαν με τους φασίστες και ναζιστές κατακτητές και αποχώρησαν από την Ήπειρο πρωτοβούλως, ομαδικά και οριστικά, ακολουθώντας τις εχθρικές δυνάμεις». Ισχυρίζεται δηλαδή, η κατάπτυστη

αυτή ανακοίνωση του Ελληνικού Υπουργείου Εξωτερικών, πως υπάρχει συλλογική ευθύνη για όλους του χιλιάδες τσάμηδες, παλαιούς συμπατριώτες μας, που συμβίωναν ειρηνικά για αιώνες με τους χριστιανούς και Έλληνες στη Θεσπρωτία, φυσικά μέσα στο πλαίσιο των καταναγκασμών της οθωμανικής διοίκησης. Τέλος, δε χρειάζεται να υπενθυμίσουμε πως πρωτοβούλως, ομαδικά, αλλά όχι και οριστικά, ακολουθώντας τις εχθρικές δυνάμεις, αναχώρησαν για να σωθούν και πολλοί γνήσιοι έλληνες συνεργάτες των ναζί, οι οποίοι μάλιστα επέστρεψαν λίγο αργότερα στη Ελλάδα, όχι απλά ανενόχλητοι, αλλά και αμειβόμενοι εν πολλοίς με κρατικές θέσεις και αξιώματα.

Το δράμα της αιματηρής εθνοκάθαρσης των μουσουλμάνων τσάμηδων της Θεσπρωτίας από το ελληνικό κράτος και την ιθύνουσα κοινωνική και πολιτική τάξη έχει πίσω της μακρά προϊστορία και δεν προκύπτει ξαφνικά το 1944.

Η προϊστορία αυτή ξεκινά με τις προσπάθειες του ελληνικού κράτους στα 1923-24 να συμπεριληφθούν και οι τσάμηδες, παρότι αλβανικής εθνικής καταγωγής, στους ανταλλάξιμους πληθυσμούς με την Τουρκία. Όταν αυτό αποτυγχάνει, χρησιμοποιείται ως μοχλός εκβιασμού η απαλλοτρίωση των περιουσιών των τσάμηδων με βάση τον νόμο περί αποκατάστασης των Ελλήνων μικρασιατών προσφύγων. Για τον σκοπό αυτό αποστέλλονται προς εγκατάσταση Έλληνες πρόσφυγες, που τελικά δεν το αποδέχονται και φεύγουν λίγο αργότερα προς τη Δ. Μακεδονία. Το παζλ των προσπαθειών για την εκδίωξη των τσάμηδων της Θεσπρωτίας συμπληρώνεται στην περίοδο της μεταξικής δικτατορίας. Με το πρόσχημα του αναδασμού της γης, απαλλοτριώνονται οι περιουσίες των τσάμηδων (Ν.735/1937), στους εύφορους κάμπους της Ηγουμενίτσας και του Φαναριού. Προβλέπονται μάλιστα και εκδικάζονται σχετικές αποζημιώσεις, οι οποίες και ουδέποτε δόθηκαν. Η επόμενη μη αιματηρή αλλά βίαιη προσπάθεια εκδίωξης είναι η επιστράτευση των τσάμηδων το 1939, χρονιά που η φασιστική Ιταλία προσαρτά την Αλβανία. Οι τσάμηδες επιστρατοί στέλνονται σε μακρινά νησιά και κυρίως στην Κρήτη για δήθεν λόγους εθνικής ασφάλειας, όπου και αντιμετωπίζουν την εχθρική και καχύποπτη συμπεριφορά των στρατιωτικών αρχών. Ακολουθούν, όπως είναι φυσικό, μαζικές λιποταξίες, ανυποταξίες και φυγή σε Αλβανία και Ιταλία.

Όλα αυτά τα γεγονότα, μετά από δύο μεγάλα κύματα φυγής, διευκολύνουν την φασιστική Ιταλία να οργανώσει σε φασιστικές κινήσεις και πυρήνες αρκετούς από τους φυγάδες, αλλά και από εναπομείναντες τσάμηδες στη Θεσπρωτία. Στο πλαίσιο αυτό καταστρώνεται από την φασιστική Ιταλία οργανωμένο σχέδιο αξιοποίησης των τσάμηδων, αλλά και όλων των κατοίκων της Αλβανίας κάτω από τις σημαίες της «Μεγάλης Αλβανίας». Είναι χαρακτηριστικό από την άποψη αυτή πως οι κατοχικές ιταλικές δυνάμεις στη Θεσπρωτία

ιδρύουν από την πρώτη στιγμή της κατοχής ένα σώμα βοηθητικής χωροφυλακής στο πλαίσιο των караμπινιέρων αποτελούμενο αποκλειστικά από τσάμηδες φασίστες. Είχε προηγηθεί, λίγο μετά την έναρξη του Ελληνοϊταλικού πολέμου η άφιξη και βραχύβια παραμονή στη Θεσπρωτία ιταλικών στρατευμάτων, που συνοδεύονταν από εθελοντές Αλβανούς και κυρίως τσάμηδες φασίστες. Το περιστατικό αυτό αύξησε τις εντάσεις μετά την επιστροφή των ελληνικών στρατιωτικών δυνάμεων τον Νοέμβριο του 1940. Υπήρξαν έτσι σε περιορισμένη κλίμακα μαρτυρικές θανατώσεις τσάμηδων μουσουλμάνων ή επίσημες εκτελέσεις, όπως του μουφτή της Παραμυθιάς, ο οποίος είχε ευλογήσει τους τσάμηδες και Αλβανούς εθελοντές. Λίγο αργότερα, τον Ιούλιο του 1942, καθώς η κατάσταση ωριμάζει, ιδρύουν το λεγόμενο «Εθνικό Αλβανικό Συμβούλιο», το οποίο εξαπλώνει ένα πλέγμα εξουσίας σε όλα καταρχάς τα μουσουλμανικά χωριά της Θεσπρωτίας.

Έτσι, στα 1942 δεν είναι καθόλου τυχαίο πως έχουμε μια σειρά από αιματηρές αψιμαχίες ανάμεσα σε τσάμηδες φασίστες και ελληνικές ανταρτικές ομάδες. Το πιο σημαντικό περιστατικό, που αύξησε κατακόρυφα τις εντάσεις ήταν η εκτέλεση σε ενέδρα του Γιασίν Σαντίκ, γαιοκτήμονα-μπέη και ισχυρού ηγέτη των τσάμηδων στην περιοχή Μαργαριτίου, που ήταν τότε το σημαντικότερο διοικητικό κέντρο στη Θεσπρωτία μετά την Παραμυθιά. Την αμέσως επόμενη ημέρα απήχθησαν από το χωριό Σπαθαράτι -από όπου εικαζόταν ότι προέρχονταν οι εκτελεστές του Γιασίν- ο Πρόεδρος, ο ιερέας και ακόμη εννέα Έλληνες κάτοικοι, που θανατώθηκαν μαρτυρικά από τσάμηδες φασίστες, συνεργάτες των ιταλικών δυνάμεων κατοχής.

Τον Ιούλιο του 1943 έχουμε την κορυφαία εγκληματική πράξη από την πλευρά των τσάμηδων φασιστών. Οι τσάμηδες φασίστες με την υποστήριξη της γερμανικής κατοχικής διοίκησης, που έχει αντικαταστήσει πλέον την ιταλική, μετά τη συνθηκολόγηση της Ιταλίας, προχωρούν σε σφαγές αμάχων, χριστιανών και Ελλήνων, στη λεηλασία και την καταστροφή όλων των χωριών του Φαναριού. Οι αδίστακτες φασιστικές δυνάμεις των τσάμηδων γίνονται όργανα της γερμανικής ναζιστικής διοίκησης, που φαίνεται πως σχεδίασε αυτήν την ανείπωτη καταστροφή γιατί θεωρούσε το Φανάρι με τους ορυζώνες του και την εντατική γεωργική παραγωγή του ως τόπο εφοδιασμού των ανταρτικών ομάδων, που αναπτύσσονταν ήδη ραγδαία. Δεν είναι χωρίς σημασία το γεγονός πως η Παραμυθιά γίνεται η επίσημη πλέον έδρα του λεγόμενου «Εθνικού Αλβανικού Συμβουλίου», αμέσως μετά την εκτέλεση από τα γερμανικά ναζιστικά στρατεύματα κατοχής των 49 προκρίτων της μικρής πόλης στις 29 Σεπτεμβρίου 1943. Τότε, έχουμε και την περιβόητη διακήρυξη της ηγεσίας των τσάμηδων φασιστών για αυτοδιάθεση και αυτονομία της Τσαμουριάς, καθώς και την ένταξη των ενόπλων τμημάτων τους στο γερμανικό πλέον πλέγμα ασφαλείας.

Από το καλοκαίρι της επόμενης χρονιάς, του 1944, που σηματοδοτεί το τέλος της κατοχής, με τις γερμανικές δυνάμεις να υποχωρούν και να συμπύσσονται, κορυφώνεται και το δράμα της μειονότητας των τσάμηδων. Φαίνεται πως αυτή ήταν η χρυσή χρονική συγκυρία για να «λύσει» ο ελληνικός αστισμός το μειονοτικό στη Θεσπρωτία. Και το κάνει με εκτελεστικό όργανο τον ΕΔΕΣ. Και το κάνει με την πιο ριζοσπαστική μέθοδο που χρησιμοποιούν όλοι οι εθνικισμοί, κυρίως οι βαλκανικοί. Με την αιματηρή εξαφάνιση των μειονοτικών πληθυσμών.

Έτσι, στις 26 Ιουνίου 1944, τμήματα του ΕΔΕΣ (10η Μεραρχία) επιτίθενται στην Παραμυθιά. Η πολιτοφυλακή των τσάμηδων φασιστών υποχωρεί. Στις 27 Ιουνίου 1944 έχουμε την πρεμιέρα της αιματηρής εθνοκάθαρσης των άμαχων τσάμηδων. Εκτεταμένες σφαγές, μαζικοί βιασμοί γυναικών, αρπαγή περιουσιών. Χαρακτηριστικό της δολοφονικής αγριότητας των δυνάμεων του ΕΔΕΣ είναι η εκτέλεση στις 28 Ιουνίου 1944, με επίσημη διαταγή, των 34 άμαχων τσάμηδων, που είχαν την τύχη να σωθούν από τη σφαγή.

Τον ίδιο μήνα, Ιούνιος 1944, έχουμε γενικευμένες ομαδικές σφαγές τσάμηδων, ανδρών, γυναικών και παιδιών στην περιοχή του Μαργαριτίου και της Πάργας. Αξίζει να αναφέρουμε πως στην Πάργα κατασφάζονται στην κυριολεξία και οι ελληνόφωνοι Τούρκοι μουσουλμάνοι, μη τσάμηδες. Οι ελάχιστοι ελληνόφωνοι Τούρκοι της Πάργας, που διασώθηκαν από την φρίκη των σφαγών, αποτελούν σήμερα μια μικρή παροικία στη Σμύρνη, που παρόλα αυτά νοσταλγεί τη χαμένη μικρή της πατρίδα. Η σφαγή των Τούρκων της Πάργας αποτελεί μια απόδειξη για την προώθηση ενός καθαρού σχεδίου εθνοκάθαρσης, γιατί με την περίπτωση αυτή αναιρείται και η σαθρή «δικαιολογία» της δήθεν αντεκδίκησης για τα εγκλήματα των τσάμηδων. Οι εγκάθετοι δολοφόνοι του ΕΔΕΣ, μαζί με τους άρπαγες ατάκτους που τους πλαισιώναν, άλλο είχαν πρακτικά στο νου τους. Τους ελαιώνες, τα όμορφα περιβόλια και τα ωραία λιθόκτιστα σπίτια της τουρκικής μειονότητας, όπερ και εγένετο. Ενδεικτικό της βαρβαρότητας αποτελεί το γεγονός της σφαγής κυριολεκτικά με μαχαίρια όλων των αρρένων Τούρκων Παργινών -που πιάστηκαν μετά από ένα ολονύκτιο άγριο κυνηγητό- στο κάστρο της Πάργας, όπου υπάρχει ανομολόγητος ομαδικός τάφος.

Το δράμα των σφαγών των τσάμηδων συμπατριωτών μας ολοκληρώνεται τον Σεπτέμβρη του 1944 στους Φιλιάτες Θεσπρωτίας και σε όλα τα μουσουλμανικά χωριά της περιοχής. Φόνοι, λεηλασίες, αρπαγές περιουσιών, εμπρησμοί τζαμιών. Η αιματηρή τραγωδία, στην περίπτωση των Φιλιατών, κλείνει με το περιστατικό των κλεισμένων γυναικόπαιδων της μειονότητας στο δημοτικό σχολείο της πόλης. Η πρόθεση εμπρησμού του σχολείου από τις συγκεκριμένες δολοφονικές ομάδες του ΕΔΕΣ ματαιώνεται μόνο ύστερα από την ομόθυμη παρέμβαση όλων των Ελλήνων κατοίκων της κωμόπολης, καθώς και των αξιωματικών της Συμμαχικής Αποστολής, που δεν μπορούσαν να αντέξουν τόση φρίκη.

Αξίζει να αναφέρουμε εδώ πως το 4ο Τάγμα του 15ου Συντάγματος του ΕΛΑΣ αποτελούνταν στην πλειοψηφία του από αντιφασίστες τσάμηδες μαχητές. Το τάγμα αυτό ήταν περιορισμένο, με βάση την απαράδεκτη τότε συμφωνία της Καζέρτας, μόνο στο ανατολικό τμήμα της Θεσπρωτίας. Έτσι, ο ΕΛΑΣ αδυνατούσε να παρέμβει στην υπόλοιπη Θεσπρωτία, που βρισκόταν υπό την ευθύνη του ΕΔΕΣ, και να αποσοβήσει τις φοβερές σφαγές, παρά τις δραματικές εκκλήσεις του γραμματέα Περιοχής Ηπείρου του ΚΚΕ, Ορφέα Βλαχόπουλου προς το αρχηγείο του ΕΛΑΣ και το ΠΓ του Κόμματος.

Ο στόχος της ριζοσπαστικής λύσης της μειονοτικού ζητήματος, με τη μέθοδο της εξαφάνισης της μειονότητας, τελικώς επετεύχθη. Ο αριθμός των βίαια εκδιωχθέντων τσάμηδων συμπατριωτών μας, που πέρασαν κακήν-κακώς τα σύνορα μέχρι και τα τέλη του 1944, ανέρχεται, σύμφωνα με έγκυρα στοιχεία, στους 22-25.000, δηλαδή αποτελούσαν το σύνολο της μειονότητας. Δεν υπάρχουν ακριβή και διασταυρωμένα στοιχεία για το πόσοι συμπολίτες μας τσάμηδες της Θεσπρωτίας και Τούρκοι της Πάργας θανατώθηκαν και μάλιστα μαρτυρικά. Σίγουρα όμως είναι ένα σημαντικό ποσοστό του πληθυσμού της μειονότητας. Τα στοιχεία που κατέθεσε η Αντιφασιστική Επιτροπή των Τσάμηδων, με έδρα τα Τίρανα, της απελευθερωμένης από τον φασιστικό ζυγό Αλβανίας, στο συμβούλιο ασφαλείας του ΟΗΕ το 1947 είναι τα παρακάτω: «θανατωθέντες βίαια: στους Φιλιάτες και την περιοχή τους 1.286, στην Ηγουμενίτσα και την περιοχή της 192, στην Παραμυθιά και την περιοχή της 673, στο Μαργαρίτι, την Πάργα και την περιοχή τους 620». Σύνολο 2.771 μαρτυρικά σφαγιασθέντες από τα όργανα του ελληνικού αστισμού-εθνικισμού.

Ως επίμετρο των παραπάνω παραθέτω την πάντα επίκαιρη ρήση του Μαρξ: «Ένα έθνος που καταπιέζει ένα άλλο έθνος σφυρηλατεί τις ίδιες του τις αλυσίδες».

Αθήνα, 18/6/2016

Βιβλιογραφία:

- 1) Βασίλης Κρασίτης: «Οι μουσουλμάνοι Τσάμηδες της Θεσπρωτίας», Αθήνα χ.χ. (πιθανότατα στις αρχές της δεκαετίας του 1960).
- 2) Ελευθερία Μαντά: «Οι μουσουλμάνοι Τσάμηδες της Ηπείρου (1923-2000)», Ι.Μ.Χ.Α., Θεσσαλονίκη, 2004.
- 3) Γιώργος Μαργαρίτης: «Ανεπιθύμητοι συμπατριώτες», Βιβλιόραμα, Αθήνα, 2005.

Σημειώσεις:

α) Τα δύο πρώτα βιβλία (1, 2) υπηρετούν ή, πιο σωστά, δεν υπερβαίνουν την κυρίαρχη επίσημη αφήγηση, με προσεκτική και μετριοπαθή προσέγγιση. Αντίθετα, υπάρχει ένα πλήθος συγγραφέων και βιβλίων με παραληρηματική, εθνικιστική και πλήρως μισαλλόδοξη γραφή, που τα καθιστά απολύτως αναξιόπιστα. Το βιβλίο του Γιώργου Μαργαρίτη (3) είναι στην ελληνική βιβλιογραφία η πρώτη σοβαρή και ψύχραιμη ιστορική επιστημονική έρευνα, που θεμελιώνει τον χαρακτηρισμό της εθνοκάθαρσης των τσάμηδων της Θεσπρωτίας στα 1944.

β) Το κείμενο αυτό δημοσιεύτηκε σε πιο συνεπτυγμένη μορφή στην εφημερίδα «Πριν» στις 18/6/2016.